

Päiväys
12.9.2024

Diaarinumero
235/03.04.04.04.20/2023

JULKINEN KUULUTUS

Vaasan hallinto-oikeuden päätös vesilain mukaisessa valitusasiassa

Kuulutuksen julkaisupäivä Vaasan hallinto-oikeuden verkkosivuilla

12.9.2024

Päätöksen tiedoksisaantipäivä

Hallintolain 62 a §:n 3 momentin mukaan päätöksen tiedoksisaannin katsotaan tapahtuneen seitsemäntenä päivänä julkaisemisajankohdasta.

Päätöksen tiedoksisaantipäivä on **19.9.2024**.

Asia

Vaasan hallinto-oikeuden päätös 12.9.2024 nro 1186/2024, valitus vesitalousasiassa, pohjaveden pinnan alentaminen kallioluolaston rakentamisen ajaksi ja valmistelulupa, Vantaa.

Luvan hakija

Vantaan Energia Oy

Kuulutuksen ja päätösasiakirjan nähtävilläpito

Tämä kuulutus ja päätösasiakirja pidetään nähtävillä **12.9.2024 – 21.10.2024**

Vaasan hallinto-oikeuden verkkosivuilla osoitteessa:

<https://oikeus.fi/hallintooikeudet/vaasanhallinto-oikeus/fi/index/hallinto-oikeudenkuulutukset/paatoskuulutukset.html>

Muutoksenhakuohjeet

Ohjeet valituksen tekemiseen löytyvät kuulutetun päätöksen muutoksenhakua koskevasta osasta sekä siihen liitetystä valitusosoituksesta. Valitusaika päättyy **21.10.2024**.

Datum

12.9.2024

Diarienummer

235/03.04.04.04.20/2023

OFFENTLIG KUNGÖRELSE

Vasa förvaltningsdomstols beslut i ett besvärssärende enligt vattenlagen

Dagen då kungörelsen har publicerats på Vasa förvaltningsdomstols webbplats

12.9.2024

Dagen för delfående av beslutet

Enligt 62 a § 3 momentet i förvaltningslagen anses delfåendet ha skett den sjunde dagen efter publiceringstidpunkten.

Dagen för delfående av beslutet är **19.9.2024**.

Ärende

Vasa förvaltningsdomstols beslut 12.9.2024 nr 1186/2024 om besvär i ett vattenhushållningsärende, som har gällt sänkning av grundvattennivån under byggtiden för berggrottan och tillstånd för förberedelser, Vanda.

Den som ansöker om tillstånd

Vantaan Energia Oy

Hur kungörelsen och beslutet hålls offentligt tillgängliga

Denna kungörelse och beslutshandlingen hålls offentligt tillgängliga under tiden 12.9.2024 – 21.10.2024 på Vasa förvaltningsdomstols webbplats på adressen

<https://oikeus.fi/hallintooikeudet/vaasanhallinto-oikeus/fi/index/hallinto-oikeudenkuulutukset/paatoskuulutukset.html>

Anvisningar för överklagande och besvärstiden

Anvisningar för hur man överklagar finns i den del av beslutet som gäller överklagande samt i den besvärсанvisning som finns som bilaga till beslutet. Besvärstidens sista dag är **21.10.2024**

12.09.2024

Dnro 235/03.04.04.04.20/2023

Asia Valitus vesitalousasiassa

Valittaja [REDACTED]

Luvan hakija Vantaan Energia Oy

Päätös, josta valitetaan

Etelä-Suomen aluehallintovirasto 14.2.2023 nro 29/2023

Aluehallintovirasto on myöntänyt Vantaan Energia Oy:lle luvan pohjaveden pinnan alentamiselle lämmön kausivaraston rakentamisen ajaksi Vantaan ja Helsingin kaupungeissa hakemuksen 16.2.2022 ja sen täydennysten mukaisesti. Ennen hankkeen toteuttamiseen ryhtymistä hankealueen on oltava luvanhaltijan hallinnassa.

Aluehallintovirasto on lisäksi myöntänyt Vantaan Energia Oy:lle oikeuden ryhtyä hankkeen toteuttamista valmisteleviin toimenpiteisiin jo ennen päätöksen lainvoimaiseksi tulemistä. Valmisteluluvalla voidaan louhia ajotunneli ja sen haara, sähkötila ja putkitunneli, yhdystunneli, vesisäiliöiden kattoperät, paisuntasäiliö sekä pumppaamo- ja lämmönvaih dintila.

Luvanhaltijan on noudatettava vesilain säännöksiä ja päätökseen sisältyviä lupamääräyksiä.

Päätöksessä on annettu lupamääräykset 1–17. Lupamääräykset 10 ja 12 kuuluvat seuraavasti:

10. Luvanhaltija on velvollinen korvaamaan hankkeesta aiheutuvan pohjaveden alenemisesta mahdollisesti aiheutuvan muun edunmenetyksen, kuten energiakaivon lämpötehon olennaisen pienenemisen tai kasteluveden käytön estymisen.

Mikäli asiaa ei saada sovittua, tulee luvanhaltijan laittaa asia korvausasiana ratkaistavaksi aluehallintovirastoon.

12. Luvanhaltijan on tarkkailtava hankkeen vaikutuksia maa- ja kalliopohjaveden korkeuteen ja laatuun sekä vuotovesien määrää Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ympäristö ja luonnonvarat - vastuualueen hyväksymän tarkkailusuunnitelman mukaisesti.

- Tarkkailuun on sisällytettävä myös vaikutusalueen käytössä olevien talousvesikaivojen vedenkorkeuden, mikäli se on teknisesti mahdollista, ja laadun seuranta. Kasteluvesikaivojen vedenkorkeus on selvitettävä ennen toiminnan aloittamista, ja edustavien kasteluvesikaivojen vedenkorkeutta on seurattava.

- Maaperän pohjaveden korkeuden tarkkailua tulee tehdä myös painumaherkillä alueilla, kuten katujen Kalkkikuja ja Tuomirinne alueen painanteessa.

- Tarkkailuun tulee sisällyttää myös pohjaveden pinnankorkeuden tarkkailu Kehä III:n ajoratojen tuntumassa ja Kalkkikallion ulkopuolisilla savialueilla.

Tarkkailusuunnitelma on toimitettava elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle kahden kuukauden kuluessa siitä, kun tämä päätös saa lainvoiman.

Valmistelevien töiden aikainen tarkkailusuunnitelma, joka käsittää edellä mainitut tarkkailut, tulee toimittaa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle tiedoksi viivytyksettä. Tarkkailusuunnitelmaan tulee tehdä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen esittämät muutokset.

Tarkkailu on aloitettava ennen toiminnan aloittamista siten, että pohjaveden korkeus ennen louhintaa on luotettavasti selvitetty.

Jälkitarkkailua on tehtävä hankkeen valmistumisen jälkeen niin kauan, että pohjavedenpinnan korkeus on alueella vakiintunut, kuitenkin vähintään kaksi vuotta.

Perustelut

--

Luvan saaja on määrätty korvaamaan tai korjaamaan hankkeesta aiheutuneet haitat ja edunmenetykset. Korvattava edunmenetys voi syntyä esimerkiksi silloin, jos rakentamisesta johtuva pohjavedenpinnan aleneminen aiheuttaa energiakaivon tehon olennaista heikkenemistä tai kasteluveden käytön estymistä. Talousvesikaivojen mahdollisen kuivumisen vuoksi on annettu lupamääräys vahinkojen kompensoimiseksi. Pääosa alueen kiinteistöistä on liittynyt vesijohtoverkkoon. Lupamääräykset turvaavat niiden kiinteistöjen vedensaannin, jotka ottavat talousvettä omasta kaivosta. Asianosaiset saavat sopia korvauksen suorittamisesta ja määrästä sekä muistakin korvausta koskevista seikoista. Sopimus on laadittava kirjallisena. Luvanhaltija on määrätty laittamaan korvausasia ratkaistavaksi aluehallintovirastoon, mikäli korvauksesta ei päästä sopimukseen.

--

Muistutusten johdosta aluehallintovirasto on antanut lupamääräyksiä koskien pohjaveden korkeuden ja laadun sekä rakennusten painumien tarkkailua.

--

Luvanhaltija on korvausvelvollinen pohjavedenpinnan alentumisesta aiheutuvista edunmenetyksistä, esimerkiksi energiakaivojen lämpötehon olennaisesta pienenemisestä ja kasteluveden käytön estymisestä lupamääräyksen 10 mukaisesti. Hankkeella ei ennalta arvioiden ole merkittävää vaikutusta uusien energiakaivojärjestelmien rakennuskustannuksiin, edunmenetyksen syntyminen on kuitenkin aina ratkaistava tapauskohtaisesti.

Aluehallintovirasto ei ratkaise mahdollisia korvauksia tämän pohjaveden alentamista koskevan päätöksen yhteydessä, koska niiden täsmällinen määrittäminen etukäteen on hankkeen luonteen vuoksi mahdotonta. Mahdolliset korvausasiat voidaan tarvittaessa tutkia ja määrätä myöhemmin haittojen ilmetessä.

Jos hankkeesta aiheutuu edunmenetys, jota lupaa myönnettäessä ei ole ennakoitu ja josta luvanhaltija on vesilain säännösten mukaisesti vastuussa, eikä asiasta sovita, voidaan edunmenetyksestä vaatia tämän ratkaisun estämättä korvausta hakemuksella aluehallintovirastossa.

--

Vaatimukset hallinto-oikeudessa

[REDACTED] (jäljempänä valittaja) on vaatinut, että päätöstä muutetaan siten, että maalämpökaivojen tehollisen syvyyden alenema on arvioitava ja mitattava ja että aleneman aiheuttamat lisäsähkölämmityksen kustannukset on korvattava tai mikäli alenema on huomattava, tulee kaivoja syventää vastaavassa suhteessa.

Perustelut

Maalämpökaivot keräävät lämpöä kaivossa kallion ja keruuputken välisessä tilassa olevan veden välityksellä. Mikäli pohjaveden laskun vaikutusalue yltää lähellä sijaitseviin maalämpökaivoihin asti, veden määrä kaivoissa alenee ja siten kaivojen tehollinen syvyys pienenee suhteessa pohjaveden aleneman määrään. Valittajan kiinteistöä sekä käyttövetä lämmitetään kahdella 200 m syvällä maalämpökaivolla. Esimerkiksi mikäli vedenpinnan taso lasketaan 60 m maanpinnasta, voi valittajan maalämpökaivojen teho pienentyä noin puoleen. Mikäli liian lyhyitä kaivoja käytetään suunniteltua suuremmalla teholla (kokonaisteho pidetään suunniteltuna, vaikka tehollinen syvyys on pienentynyt), on lisäksi mahdollista, että kaivo jäätyy ja keruuputkisto rikkoontuu.

Asian käsittely ja selvittäminen hallinto-oikeudessa

Hallinto-oikeus on tiedottanut valituksesta julkisella kuulutuksella. Tieto kuulutuksesta on julkaistu Vantaan ja Helsingin kaupungeissa.

Etelä-Suomen aluehallintovirastolta on pyydetty lausunto valituksesta. Asianosaisille, joita asia erityisesti koskee, sekä Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueelle, Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen liikenne ja infrastruktuuri -vastuualueelle, Vantaan kaupungille, Vantaan kaupungin ympäristönsuojelu- ja kaavoitusviranomaisille, Helsingin kaupungille ja Helsingin kaupungin ympäristönsuojeluviranomaiselle on varattu tilaisuus vastineen antamiseen valituksesta.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto on lausuntonaan muun muassa esittänyt, että sen näkemyksen mukaan tehty valitus koskee vaatimuksia pohjaveden pinnankorkeuden tarkkailusta ja energiakaivojen lämpötehon pienenemisen korvaamisesta, joista aluehallintovirasto on valituksenalaisessa päätöksessä antanut lupamääräykset 10 ja 12.

■ ja ■ ovat vastineessaan esittäneet yhtyvänsä valitukseen ja vaatineet, että mahdollinen maalämpökaivojen tehollinen alenema arvioidaan ja mitataan ja sen aiheuttamat lisäkulut sähkön kustannuksissa korvataan kiinteistöille tai mikäli alenema on huomattava, syvennetään maalämpökaivoja vastaavassa suhteessa. Mikäli maalämpökaivojen keruuputkisto jäätyy ja rikkoontuu pohjaveden pinnan alentamisesta johtuen, tulee näistä johtuvat kustannukset korvata kiinteistöille täysimääräisesti.

■ on vastineenaan muun muassa vaatinut, että tehollisen syvyyden alenema tulee arvioida ja mitata sekä sen aiheuttamat lisälämmityksen kustannukset korvata kiinteistöille tai mikäli alenema on huomattava, syventää kaivoja vastaavassa suhteessa.

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue, Vantaan kaupunki, Vantaan kaupungin ympäristönsuojeluviranomainen sekä Helsingin kaupunki ovat ilmoittaneet, etteivät anna vastineita.

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen liikenne ja infrastruktuuri -vastuualue, Vantaan kaupungin kaavoitusviranomainen sekä Helsingin kaupungin ympäristönsuojeluviranomainen eivät ole antaneet vastineita.

Vantaan Energia Oy on antanut vastineen.

Valittaja on ilmoittanut, ettei hän anna vastaselitystä.

Hallinto-oikeuden ratkaisu

1. Hallinto-oikeus jättää [REDACTED] ja [REDACTED] sekä [REDACTED] vastineissa esitetyt vaatimukset tutkimatta.
2. Hallinto-oikeus hylkää valituksen.

Perustelut

1. Vastineissa esitettyjen vaatimusten tutkimatta jättäminen

Vesilain mukainen lupapäätös annetaan tiedoksi julkisella kuulutuksella ja tiedoksisaannin päätöksestä katsotaan tapahtuneen seitsemäntenä päivänä julkaisemisajankohdasta. Valitus on tehtävä kirjallisesti 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Aluehallintoviraston päätös on annettu julkisella kuulutuksella 14.2.2023. Päätöksen tiedoksisaannin katsotaan siten tapahtuneen 21.2.2023 ja valitusaika on päättynyt 23.3.2023. Nyt kysymyksessä olevat vastineet ovat saapuneet hallinto-oikeuteen 12.5.2023 ja 14.5.2023 eli valitusajan päättymisen jälkeen, minkä vuoksi vaatimukset on jätettävä myöhässä tehtyinä tutkimatta.

2. Valituksen hylkääminen

Vantaan Energia Oy:n hankkeen tarkoituksena on louhia kallioluolasto lämmön kausivarastointia varten. Hakemuksen mukaan rakentamisen aikana pohjaveden pinnan taso saattaa louhittavien tilojen ympäristössä laskea. Pohjaveden pinnan tason laskun seurauksena on mahdollista, että energiakaivojen aktiivisyvyys saattaa pienentyä ja tätä kautta lämmön siirtyminen kallioperästä lämmönsiirtonesteeseen heikentyä.

Hakemusasiakirjoihin liitetyn mallinnuksen mukaan valittajan kiinteistön kohdalla pohjaveden taso ennen louhintaa on noin 47 m ja louhinnan aikana alentuneena enintään tasolle noin 46 m (N2000 korkeusjärjestelmä).

Hallinto-oikeus toteaa, että ennalta ei ole varmuutta pohjavedenpinnan alenemisen vaikutusalueen laajuudesta. Vaikutusalue täsmentyy vasta tarkkailun avulla. Tarkkailusta on päätöksessä annettu lupamääräys 12, jonka mukaan luvanhaltijan on tarkkailtava muun muassa hankkeen vaikutuksia maa- ja kalliopohjaveden korkeuteen. Energiakaivojen tehollisen aleneman arviointi etukäteen ei ole teknisesti mahdollista, mutta mahdollinen alenema on tässä tapauksessa yhteydessä pohjaveden pinnan laskuun. Hallinto-oikeus katsoo, että lupamääräyksen 12 tarkkailuvelvoitteella on riittävästi otettu huomioon valittajan esittämä energiakaivojen tehollisen syvyyden aleneman arvioimista ja mittaamista koskeva vaatimus.

Hallinto-oikeus toteaa, että ennakolta arvioiden ei ole tiedossa, aiheutuuko hankkeesta korvattavia edunmenetyksiä. Edunmenetysten aiheutumisen

varalta päätöksessä on annettu lupamääräys 10, jonka mukaan luvanhaltija on velvollinen korvaamaan hankkeesta aiheutuvan pohjaveden alenemisesta mahdollisesti aiheutuvan muun edunmenetyksen, kuten energiakaivon lämpötehon olennaisen pienenemisen. Hallinto-oikeus toteaa, että tällaisia edunmenetyksiä ovat muun muassa valituksessa mainitut mahdollisesta lisäsähkölämmityksestä aiheutuvat kustannukset sekä mahdollisesta kaivojen syventämisestä aiheutuvat kustannukset, joten nämä seikat on jo otettu huomioon lupamääräyksessä. Lupamääräyksen 10 mukaan, mikäli asiaa ei saada sovittua, tulee luvanhaltijan laittaa asia korvausasiانا ratkaistavaksi aluehallintovirastoon.

Hallinto-oikeus katsoo edellä esitetyn perusteella, että aluehallintoviraston päätöstä ei ole syytä muuttaa valituksessa esitetyillä perusteilla.

Sovelletut oikeusohjeet

1. Vastineessa esitettyjen vaatimusten tutkimatta jättäminen

Vesilaki 11 luku 22 § 1 mom

Hallintolaki 62 a § 3 mom

Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 13 § 2 mom ja 81 § 2 mom 5 kohta

2. Valituksen hylkääminen

Vesilaki 3 luku 11 § 1 mom, 13 luku 1 § 1 kohta, 13 luku 7 § 1 mom, 13 luku 8 § 1 mom ja 13 luku 9 § 1 mom 2 kohta

Julkinen kuulutus

Päätös on annettu julkisella kuulutuksella.

Päätöksestä ilmoittaminen

Vantaan ja Helsingin kaupunginhallitusten on viipymättä julkaistava tieto tätä päätöstä koskevasta kuulutuksesta kuntalain 108 §:n mukaisesti. Tiedon kuulutuksen julkaisemisesta tulee olla nähtävillä vähintään sen ajan, jonka kuluessa päätökseen voi hakea muutosta valittamalla.

Velvollisuus ilmoittaa päätöksestä

██████████ on viipymättä tämän päätöksen saatuaan ilmoitettava päätöksen tiedoksisaannista yhteisen kirjelmän allekirjoittaneelle.

Ilmoitusvelvollinen on velvollinen korvaamaan ilmoittamatta jättämisestä aiheutuneen vahingon sikäli kuin se laiminlyönnin laatuun tai muihin

olosuhteisiin nähden harkitaan kohtuulliseksi (laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 94 §, hallintolaki 56 § 2 mom ja 68 §).

Muutoksenhaku

Tähän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Valituskirjelmä on toimitettava korkeimpaan hallinto-oikeuteen 30 päivän kuluessa hallinto-oikeuden päätöksen tiedoksisaannista eli viimeistään **21.10.2024**.

Valitusosoitus on liitteenä HallJK (01.20).

Hallinto-oikeuden kokoonpano

Asian ovat ratkaisseet lainoppineet hallinto-oikeustuomarit Raija Uusi-Niemi ja Patrick Sahlström sekä tekniikan alan hallinto-oikeustuomari Lasse Käsälä. Asian on esitellyt Patrick Sahlström.

Tämä päätös on sähköisesti varmennettu hallinto-oikeuden asianhallintajärjestelmässä.

Jakelu

Päätös ja maksu

██████████, oikeudenkäyntimaksu 270 euroa
*(Oikaisuvaatimusohje ilmenee hallinto-oikeuden päätöksen
 oikeudenkäyntimaksua koskevasta liitteestä.)*

Jäljennös maksutta

Vantaan Energia Oy/
 Asiamies ja prosessiosoite: AA ██████████
 HPP Asianajotoimisto Oy

Vantaan kaupungin ympäristönsuojeluviranomainen

Vantaan kaupungin kaavoitusviranomainen

Vantaan kaupunginhallitus

Helsingin kaupungin ympäristönsuojeluviranomainen

Helsingin kaupunginhallitus

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus /
 Liikenne ja infrastruktuuri -vastuualue

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus /
 Ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue

Etelä-Suomen aluehallintovirasto /
 Ympäristölupavastuualue

██████████ ja ██████████

██████████

Suomen ympäristökeskus

Tuomioistuimen yhteystiedot

Vaasan hallinto-oikeus
 Korsholmanpuistikko 43, 4 krs (PL 204), 65101 Vaasa
 Sähköposti: vaasa.hao@oikeus.fi
 Puh.: 029 56 42780

Hallinto- ja erityistuomioistuinten asiointipalvelu:
<https://asiointi.oikeus.fi/hallintotuomioistuimet#/>

Henkilötietojen käsittelyyn ja tietosuojaan liittyvät tiedot ovat saatavilla
<https://oikeus.fi/hallintooikeudet/vaasanhallinto-oikeus/fi/>

VALITUSOSOITUS

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla **korkeimpaan hallinto-oikeuteen** kirjallisella valituksella, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Valitusluvan myöntämisen perusteet

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 111 §:n 1 momentin mukaan valituslupa on myönnettävä, jos:

- 1) lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeää saattaa asia korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi;
- 2) asian saattamiseen korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi on erityistä aihetta asiassa tapahtuneen ilmeisen virheen vuoksi; tai
- 3) valitusluvan myöntämiseen on muu painava syy.

Valituslupa voidaan myöntää myös siten, että se koskee vain osaa muutoksenhaun kohteena olevasta hallinto-oikeuden päätöksestä.

Valitusaika

Hallinto-oikeuden päätös on annettu julkisella kuulutuksella. Päätös on julkaistu hallinto-oikeuden verkkosivuilla päivänä, joka ilmenee päätöksen ensimmäiseltä sivulta. Päätöksen katsotaan tulleen asianomaisen tietoon seitsemäntenä päivänä kuulutuksen julkaisemisajankohdasta. Valitus on tehtävä **30 päivän kuluessa** hallinto-oikeuden päätöksen tiedoksisaanista, sitä päivää lukuun ottamatta.

Valituksen sisältö

Valituksessa, johon on sisällytettävä valituslupahakemus, on ilmoitettava

- valittajan nimi ja yhteystiedot mukaan lukien se postiosoite ja mahdollinen muu osoite, johon oikeudenkäyntiin liittyvät asiakirjat voidaan lähettää (prosessiosoite); jos valittajan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä, on valituksessa mainittava myös tämän yhteystiedot
- päätös, johon haetaan muutosta (valituksen kohteena oleva päätös)
- peruste, jolla valituslupaa pyydetään, sekä syyt, joiden vuoksi valitusluvan myöntämiseen on mainittu peruste
- miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi (vaatimukset)
- vaatimusten perustelut
- mihin valitusoikeus perustuu, jos valituksen kohteena oleva päätös ei kohdistu valittajaan.

Yhteystietojen muutoksesta on valituksen vireillä ollessa ilmoitettava viipymättä korkeimmalle hallinto-oikeudelle. Jos usea tekee valituksen yhdessä, voidaan joku heistä ilmoittaa yhdyshenkilöksi.

Valituksen liitteet

Valitukseen on liitettävä

- hallinto-oikeuden päätös valitusosoituksineen
- selvitys siitä, milloin valittaja on saanut päätöksen tiedoksi, tai muu selvitys valitusajan alkamisen ajankohdasta
- asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle.

Asiamiehen, joka ei ole toiminut asiamiehenä asian aikaisemmassa käsittelyvaiheessa, ja joka ei ole asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja, on liitettävä valitukseen valtakirja.

Valituksen toimittaminen

Valitus on toimitettava valitusajassa korkeimmalle hallinto-oikeudelle. Valituksen tulee olla perillä valitusajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä. Tämä koskee myös tilanteita, joissa valitus toimitetaan sähköisen asiointipalvelun kautta tai sähköpostitse. Valitus liitteineen voidaan toimittaa sähköisen asiointipalvelun kautta. Asiointipalvelun kautta toimitettua valitusta tai sähköpostitse toimitettua valitusta ei tarvitse toimittaa paperimuodossa. Asiakirjojen lähettäminen postitse tai sähköisesti tapahtuu lähettäjän omalla vastuulla.

Korkeimman hallinto-oikeuden yhteystiedot:

Postiosoite:	Korkein hallinto-oikeus PL 180, 00131 Helsinki
Sähköposti:	korkein.hallinto-oikeus@oikeus.fi
Käyntiosoite:	Fabianinkatu 15, 00130 Helsinki
Puhelin:	029 56 40200
Faksi:	029 56 40382
Aukioloaika:	arkipäivisin klo 8.00–16.15
Hallinto- ja erityistuomioistuinten sähköinen asiointipalvelu:	https://asiointi.oikeus.fi/hallintotuomioistuimet#/